

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem
Varia Ervditione Noviter evoluta**

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

Ethicè.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

SYMBOLVM LXXIV.

Polydorus nefariè peremptus, ex tumulto loquitur.
Mater ejus Hecuba in canem migrat.

Hom. Iliad. X. Virgil. 3. Æneid. Ovid. 13. Metamorph.

Ethicè.

1. Avaritiæ pestis. 2. Ira feminarum. 3. Vxor litigiosa. Quomodo compefcenda.

Polydorus, Priami filius ex Hecuba fuit, quem pater initio belli Troiani, incertum communis Martis exitum metuens, cum magno auri pondere educandum tradidit Polymnestori Thraciæ regi, antiquo hospiti, amico, & genero suo. Sed ille deletâ Troiâ, cæterisque Priami filiis ferè omnibus interfectis, auri cupiditate abductus, Polydorum in littore navis spatiantem telis aggreditur, & frustra fidem deorum, hominûmque implorantem occidit, cæsôque tumulum injicit, cui postea myrti virgulta supercrevere. In eas oras Æneæ classem, Troiâ captâ, profugi, detulerant venti, excensione facta, constituit ipso in littore urbem condere, quam *Ænum* à suo nomine appellavit, idque ut fieret auspiciatò, diis sacrificia instituit. Fortè collis in oculos incurrebat, corno ac myrto densè confitus, accedit, & ad aram frondosa stirpe tegendam, myrteas virgas humo vellere connititur. Et ecce formidabile ostentum; arbuscula, quam ab ima radice convellerat, cruentas guttas destillat. Ille cohorrescere, & artubus omnibus contremiscescere. Iterum aggreditur, & iterum terretur simili monstro, ad tertium hastile convellendum, cum majore vi nixus incubuisset, flebilis quidam gemitus ab infimo colle ad aures accidit, & secundùm gemitum vox hominis, conquerentis, ne miserum dilaniaret: parceret sepulto, néve piâs manus inquinaret scelere cognati sanguinis: Polydorum se esse, hic loci telis & terra obrutum, è quibus hæc silvula excresceret; fugeret ocyus terras perfidas & impias, salutique suæ consuleret. Ad hæc obstupescenti, & horrore perfuso Æneæ, cæpit tumultatus enarrare seriem fatorum suorum. Ille ad se ex pavore reversus, Polydoro ritè in-

G g g 3

ferias

ferias facit, justisque persolutis, barbaram tellurem linquit, versus insulam Delon vela facit, non sine dira execratione sceleratae cupidinis habendi.

Aliter paulò recenset hanc fabulam Euripides in Hecuba tragedia, & ex eo Ovidius. Scilicet Polydorum etiamnum infantem à parente Priamo ad Polymnestorem Thraciæ regem, missum, clam alendum, addito magno auri pondere. Ut verò ceciderat fortuna Phrygum, impium tyrannum corripuisse ferrum, jugulumque puero multis vulneribus hausisse: Utque criminis suspicionem à se aboleret, cadaver in undas projecisse. Græcos eversâ Troiâ, dum repetunt patriam, in eam Thracum regionem cum captivis viris, feminisque delatos: ibi Hecubam nuper Troianorum reginam, Priami conjugem, cum concaptivis feminis, post tot suorum clades & funera, Vlyssis servituti addictam, cum fortè corpus Polyxenæ filiae, ibidem ad aram mactatae ablutum ad litus progredieretur, Polydori sui cadaver, fluctibus ejectum, multisque plagis confossum reperisse; primòque sterisse attonitam, postea agnito filii corpore, in lamenta effusam; denique ultionis cupiditate stimulatam, Tyrannum ad secretum colloquium evocasse, simulasseque, se ingens auri pondus velle illi secretò indicare, quod pro filio redderet (nam Polymnestor finxerat Polydorum vivere ac valere) ceterum hominem avarum, fide adhibita, in tabernaculum captivarum ingressum, protinus ab iis invasum, unguibus laceratum, & exoculatum fuisse. Quò compertò Thraces lapidibus ac maledictis Troiadas abnavigantes incessisse: Hecubam diras, ac devotiones in barbaros strenuè regessisse, subitòque in canem, corpore magis, quàm animo mutato, conversam fuisse.

Ethica.

Quid non mortalia pectora cogis

Auri sacra fames

(a) Exclamat in commemoratione hujus cædis Maro. O detestabilis & execranda (hoc enim significat vox *sacra*) auri cupiditas quod officium non violas, quod hospitium non polluis, in quæ scelera non adigis eos, quos possides! Quid verò crudelius? Polymnestor rex occidit regis filium alumnum; quid perfidiosius? propinquum: quid injustius? hospitem: quid magis nefarium? Et cur? ob aurum,

ob

(a) Avaritia pestis.

ob metallum fulvum, quod à Plinio vocatur *perniciosum*, à Persio *dolosum*, ab Ovidio *nocentissimum*, à Propertio *inimicum fidei*, à Platone *injustum*, à Plauto *malesuadum*, à Virgilio, quod fas omne abrumpit, & omnia divinarum, humanarumque legum jura perfringit! Tullius 4. offic. Nullum vitium est tetrius, quàm avaritia, præsertim in Principibus, & rempubl. gubernantibus, qualis erat Polymnestor. Et Sallustius in Catil. avaritia fidem, probitatem, ceterasque bonas artes subvertit: pro his superbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocuit. Avaritia scelerum omnium mater est. Anacreon hoc conqueritur.

Pereat malè, expetendi
 Qui, primus auctor auri:
 Spernuntur hinc parentes:
 Hinc cura nulla fratris:
 Hinc & cruenta bella:
 Quod maximum malorum est,
 Quicumque amamus, omnes
 Per hoc perimus unum.

Huic adsonat Tibullus lib. 1. eleg. 10.

Quis fuit horrendos qui primus protulit enses?
 Quàm ferus, ac verè ferreus ille fuit.
 Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
 Tunc brevior diræ mortis aperta via est.
 At nihil ille miser meruit; nos ad mala nostra
 Vertimus, insævas quod dedit ille feras.
 Divitis hoc vitium est auri: nec bella fuerunt,
 Faginus adstabat cùm scyphus ante dapes.
 Non arces, non vallus erat: somnùmque petebat
 Securus varias dux gregis inter oves.

Quia verò de hoc vitio sæpius disserimus, non opus est hîc exemplis crudelitatis & prodicionis propter aurum patratæ. Id advertamus, nullum esse nefas tam occultum, quin denique in lucem erumpat. Putabat Polymnestor, facinus suum alta tellure sepultum; erravit. Manes sunt subterranei, & sanguis ex rumulo quoque loquitur. Quod si cadaver (ut alii scribunt) in mare jactavit, enatavit tamen, ducente Nemese, & cædis autorem manifestante. Ita nec terra, nec undæ perfidiam ferunt, teguntve. Nox, oculorum tyranno diem abstulit, ut clariùs

clariùs in tenebris scelus suum videret, & meminisset cæcitatem se nî-
mio fulgori, quod aurum reddebat, debere. Hæc de Polymnestore.
De Hecuba in canem mutata paulò plura commentabimur in earum
gratiam, quibus canina est in ore facundia.

II. (b) Quid ira sit feminea cùm aliàs perspeximus, tum ex He-
cuba & concaptivis Troiadibus patet. Proverbiò fertur. *Ex ungue leo-
nem.* Scilicet æstima. Polymnestor quamvis rex ex mulierum unguibus
didicit, qualis sit bellua sexus hic, furore concitatus. Siracidis dictum
est c. 25. *Non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi
placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* Etiam ferocissimæ bestiae
cicurantur; mulier iracunda cùm semel debacchari cæpit, nullos ratio-
nis frænos admittit, exasperatur mulcendo. De hac bellua Salomon
Prover. 21. *Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere ri-
xosa & iracunda.* Et iterum ibidem: *melius est sedere in angulo doma-
tis, quàm cum muliere litigiosa in domo communi.* Id est, satius est so-
litarium degere in tecto, & sub dio, ventis, pluviis, cæterisque aëris
injuriis exponi, quàm in domo communi & domesticis frequente, ha-
bitare cum muliere contentiosa. Hujus enim litigia omnibus cœli in-
juriis respondent: dum clamat, tonat: cùm probra & maledicta jacit,
fulminat: cùm contendit & litigat, nimbos & tempestates ciet: urit,
cùm querula est: & cùm rigidam se, & minimè amantem exhibet, gla-
ciem effundit. Expertus has tempestates est Socrates, quem cùm uxor
Xantippe post multos elamores, aquà per fenestram sparsà perfudisset:
Facile, inquiebat, hoc futurum putabam, ut post tonitruum, pluviam
sentirem. Menandri vatis monitio est: Præstat canem irritare, quàm
anum, qualis fuit Hecuba. Sed juvenculæ plus etiam, quàm vetulæ
dentatæ sunt: viris non tantùm oblatrant, sed eos etiam invadunt &
mordent, ut Polymnestorem Phrygiæ, quas, Poëta teste,
----- facit ira valentes.

De Hecuba Ovidius:

----- at hæc missum raucò cum murmure saxum
Morsibus insequitur: rictuque ad verba parato
Latravit, conata loqui.

Quotidiana hæc feminarum metamorphosis: de quibus Plautus in
Menæchmo

☛ M. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Græci esse prædicabant, V. non equidem scio,

M. Quia

(b) *Ira feminarum.*

M. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis :

Omnia mala ingerebat, quemcunque aspexerat.

Itaque adeò jure capta est appellari CANIS.

III. (c) Me herclè miserum illum, cui cum his canibus *in puto* juxta adagium, hoc est, in matrimonio *pugnandum est.* Neque diu, neque noctu datur missio. Vnicum remedium, robusta patientia. Qua virtute Socrates excellit, de quo Aulus Gellius lib. 1. c. 37. Xantippe Socratis Philosophi uxor morosa admodum fuisse fertur & jurgiosa: irarumque & molestiarum muliebrium per diem, perque noctem satagebat. Has ejus intemperies in maritum, Alcibiades demiratus, interrogavit Socratem, quanam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & injuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam Varro quoque in satyra Menippæa, quam de officio mariti scripsit. Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est: qui tollit vitium, uxorem commodiorem præstat; qui fert, sese meliorem facit. Quam raram, ait S. Hieron. lib. 1. contra Jovinianum, mulierem sine his vitiis inveniri, novit ille, qui duxit uxorem. Unde pulchrè Varius Geminius, sublimis Orator. Qui non litigat, inquit, cœlebs est: *Melius est enim habitare in angulo tecti, quam cum uxore maledica in domo communi.* Si domus communis mariti & uxoris, erigit uxorem in superbiam; & contumeliam viro facit; quanto magis, si ditior uxor fuerit, & in domo ejus vir manserit; incipit enim non uxor esse, sed domina, & viro, si offenderit, migrandum est. Porro, homini cœlibi elegans epitaphium à Lipsio positum est: *Caruit uxore, prole, lite.* Festivè apud Aufonium querelam suam claudit quidam, rixoto matrimonio involutus:

Jamque repugnanti dedam me, ut denique victa

Jurget ob hoc solum, jurgia quòd fugiam.

Et quoties frons est obfirmanda viri, & maledicentiæ sputa excipienda. Lepidum est, quod scribit Rudolphus Camerarius Centur. 2. memorab. c. 32. Tubingæ medicus, & ejus artis Professor, conjugem imprimis charam habuit. Hæc eo tempore, quo iterum ferebat, liberatorem ovorum numerum in foro emerat. Domum ea referens, & mariti musæum ingressa, ingemuit altum. Maritus tam serii gemitus causam sciscitari, & verò etiam solari promptus: Quid est, aiebat, quod

H h h

eruciet?

(c) *Vxor litigiosa, quantum malum.*

cruciet? dic mea conjux, quid hunc gemitum expressit? Illatam suavi quaestione jam animosior: Mi marite, inquit, nosti me gravidam, & quanti ea res periculi sit, gravidarum appetentiæ obluatari. Et quid ego hinc dissimulem? ingens cupido me incessit, hæc ova omnia, sed ordine in tuam faciem projiciendi ac frangendi. Quid hinc ageret maritus? conjugis amor & periculi metus potentissimè persuaserunt, cupiditati huic cedere. Ergo bonus vir, conjugi suæ jaculatrici futurus scopus, strophium exponit, & vultui præpandit. Mox illa ordine, prout animus suggererat, ova jaculando frangit in mariti facie. En stomachum ferreum tot ovorum concoctorem; sed durior etiam est ille, qui feminarum jurgia, maledicta, convitia perferre, aut contemnere potest. Et verò perferenda sunt, nisi tuo malo velis irritare magis crabrones. Consilium hoc etiam Comicus suppeditat in Amphitryone act. 2. scena 3.

Non tu scis, Bacchæ bacchanti si velis adversarier,

Ex insana insaniorem facies: feriet sapius,

Si obsequare, unâ resolves plagâ.

Allusum ad morem, quo Bacchanalia celebrantes Mænades obvios thyrsis feriebant. Ita Pericles feminæ caninam maledicentiam eludendo repressit. Is devictis Samiis, Athenas reversus, cum pro concione laudasset eos, qui in bello ceciderant; cæteræ matronæ redeuntem à concione coronis, ac vittis decorarunt. *Elpinice* verò Cimonis soror propius accedens, dixit illi: præclara sunt ista, quæ gessisti, & coronis decoranda, qui nos tot fortibus viris spoliasti? At hæc, aliæque convitia nihil commotus Pericles, tantum arrisit: nec aliud respondit, quam versiculum Archilochi:

ἢ αἰ μνηστοὶ γράνς ἐοῦ σ' ἐλείφα.

Unguento, anus cum sis, caveto inungier.

Aliquando tamen justa indignatio vincit animum. Sapientissimus Hebræorum dixit: *Tecta iniquiter perstillantia, litigiosa mulier.* Prov. 19. Uxor enim rixosa crebris suis litibus & quiritationibus, veluti stillis, assidue tundit & pulsat aures animumque mariti, ac tandem pertundit, ut eum in iram, impatientiam, tristitiam, mœrorem continuum, qui ipsum consumat, adigat. Ut enim stillæ continuo cadentes cavant sensim lapidem: sic uxoris assidue rixæ exhauriunt cor mariti. Menander ait: Tempestas in domo est viris mulier. Socrates tamen assiduis Xantippes suæ jurgiis exagitatus, ad ea jam occalluerat, ut iis non magis moveretur, quam si rotæ putealis stridorem audiret.

(d) Non

(d) Non desuere tamen, qui hunc strepitum paulò majore strepitu, crepitùque retundere laborabant. Ex his victor erat, cujus conjux cum finem jurgandi nullum faceret, tandem expugnatà patientià, dolium ingens & multarum urnarum capax in mediam plateam provolvi jussit. Cumque illa ad pristinas suas contentiones & vociferationes rediret, victor doliariis suis servis ad id jam antea clam constitutis signum dat. Quò illi acceptò, subito prorumpunt, feminamque mediam correptam, in dolium conjiciunt. Ibi illa inclusa, vix, cum subsiliret, oculis potuit eminere, & tamen velut è cathedra cepit vocalissimè detonare in maritum. Eo igitur alterum signum dante, victores per circulum ambientes, malleis tuciculisque dolium, usque ad insaniam mulieris, illud contundunt. Illis pulsatione longa fatigatis successerunt pueri, qui cavum dolium saxis cadentes, non minore strepitu, quàm clamore omnia complevere, sarcasmm acerbissimum addentes, atque præ indignatione insanientem identidem *Diogenis* uxorem vocitantes. Mulier seu furis ageret, seu prece, rupta intus est propemodum, quod ex hoc gurgustio emergere prohiberetur; donec maritus spectaculo saturatus in cauponam concessit. Tunc enim capta dimissa est, bonoque operæ pretio doliariis persoluto, tandem ferocire dedidicit. Stengel. de matrím. tom. 2. c. 30. §. 10. Alius contra tumultuosam uxoris linguam crepidam vibravit, eamque non perfunctoriè tetigit. Expostulantibus de injuria propinquis feminæ, respondit, sese gravius ab ipsa, quippe malleo lotorio percussum esse. Mirantur cognati, qua ratione malleus ligneus in iratas uxoris manus venerit; ille subridens, linguà, inquit, me verberavit, quam ego latiori illi malleo non abimilem, sed eo longè graviolem censeo. Vtrinque risus, & gratiæ conciliatio. Drexel. de lingua tumultuosa. Hanc ut compesceret Xantippe quædam, consilio viri cujusdam prudentis, aquam ori immisit, eamque tandiu retinuit, donec desæviret ebriosis mariti tempestas. Utinam plures hoc uterentur pharmaco. Huc appositè Hebræus monet sapiens Prov. 17. *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Explicat S. Gregorius: aqua dimittitur, inquit, cum linguæ fluxus effunditur. Si vis ut illa litigiorum rota non currat, & in orbem revolvatur, siste aquam, contine linguam. Secus si fiat; echo habebis, ad unum verbum contentiosè prolatum, sex, septémve reddentem, uti Lucretius cecinit:

Sex etiam, ac septem vidi loca reddere voces,
Unam cum faceres: ita colles collibus ipsi

H h h 2

Verb

(d) Vxor rixosa quomodo compescenda.

Verba repulsantes, iterabant verba referre.

Et mirum sanè est, hanc vocis reciprocationem ne tum quidem filere, quando mortis imperio silent omnia. Extat Romæ in via Tiburtina monumenti inscriptio hæc.

Heus viator, miraculum. hic vir & uxor

Non litigant. Qui sumus, non dico. At ipsa

Dicam: Hic Bæbius ebrius ebriam me nuncupat.

Hei uxor, etiam mortua litigas?

Aliud hujus rei exemplum accipe. Nimis strictè demessum præfœnum, quidam pastor deambulans, arguebat. Uxor hujus ambulationis comes, nasutiùs locutura; non enim verò *messum*, sed *deionsum* esse gramen, contendebat. Adversùs hæc, viro identidem pro mellione, feminà pro tonsura litigantibus, contentione tanta, quanta forum est; rixa denique, mox fœda pugna, & mulieris in vicinum puteum præcipitatio subsecuta est. Cæterum in aquis adhuc, & exitio proxima Hecuba, tamen tonfi graminis vocem & controversiam, quasi pro reipubl. summa, moriens retinuit: retentamque geminis exporrectis in forficis modum digitis, est professa: magnum pertinacis, pro lana caprina patrocini, exemplar mulieribus futura. *Ex specul. exempl.* Uxor hujus, & heteroclitici ingenii probè gnarus fuit maritus ille, qui cum submersæ conjugis cadaver contra torrentem incedendo quæreret, interrogatusque cur adverso flumine ascenderet, cum prono alveo deferantur mersa corpora, respondit, notum sibi uxoris esse genium suæ, quæ cum in vita semper se contrariam sibi exhibuisset, eum morem in morte quoque retenturam fuisse. Adeò genus hoc Canidiæ, juxta ideam Hecubæ, si non latrant, certè latrantis rictum canis, etiam tum exhibent, cum in sepulchrale saxum abeunt. Cornelius illud Prov. 27. *Ferrum ferro acuitur*, sic explicat: si vir rigidus in rigidam, & rixosam uxorem incidat, alius alium ad iram & rixam exacuit. Oportet igitur alterutrum cedere, & spatium dare animo. Quod si lenitate verborum non mollescat uxor, induat vir duritiem ferri, & asperitatem asperitate majori verborum & verberum, si opus sit, retundat & contundat.

Quocirca Poëta Veneri maritum dedere Vulcanum, qui procacitatem ejus malleando contunderet.

Hæc ille.